

LOs ståndpunkter kring delar av den aktiva arbetsmarknadspolitik

Ansatser i den aktiva arbetsmarknadspolitik

Regeringen har beslutat om en omläggning av arbetsmarknadspolitik som innebär att utbildningsinsatserna dras ner. Det är sannolikt att inriktningen mer kommer att bli att ge arbetslösa korta jobbträningsskurser, samt lära ut CV-utformning och karriärplanering.

Arbetslösa ska snabbt anvisas arbete enligt den aviserade politiken. Det finns dock stora risker med en sådan politik om den tillämpas utan tydliga regler, både för samhälle och för individ. Det är viktigt att inte anvisningar till arbete enbart används för att kontrollera arbetsvilja. Det ska finnas utrymme för individen med dialog kring vad som är ett lämpligt arbete. Den sökande bör ha rätt till att begränsa sin sökradie under 100 dagar i enlighet med nuvarande a-kasseregler, i syfte att få möjlighet att utnyttja sitt humankapital. Det är också god samhällsekonomi att söka nå fram till bästa matchning mellan de arbetslösas resurser och samhällets behov, även om processen tar något längre tid. Det är avgörande att politiken tar detta i beaktande.

Det är likaså viktigt för balansen mellan krav och rättigheter i arbetslinjen, att individen fortsatt har rätt att säga nej till arbeten under vissa tydliga förutsättningar och att detta är reglerat. Idag räknas bara arbeten med lön enligt kollektivavtal, eller om kollektivavtal inte finns, villkoren i arbeten med likvärdiga villkor, som lämpligt arbete.

De aktiva arbetsmarknadspolitiska program som erbjuds kan tillämpas med hög användning av det som kallas skrämseleffekter (eller motivationseffekter) av arbetsmarknadspolitiska program. En sådan tillämpning ger som effekt att många arbetslösa redan innan programmen startat väljer att avregistrera sig från arbetslöshetskön. Med minskade resurser och erbjudanden av program som uppfattas som oattraktiva, kombinerade med sänkt arbetslöshetsersättning, kan arbetslöshetsgruppen då reduceras kraftigt. LO anser att det finns stora risker med att utforma arbetsmarknadspolitik utifrån ett sådant synsätt, inte minst i förhållande till ungdomar vilka då sannolikt i ökande grad ställer sig helt utanför de samhällsliga systemen.

- LO anser att den aktiva arbetsmarknadspolitik försämras till sitt utbildningsinnehåll som en följd av de beslutade nedskärningarna under de kommande åren. Därtill kommer de omfattande minskningarna av antalet platser i vuxenutbildningen i kommunal regi. LO ser med stor oro på denna utveckling.

Arbetslinjen är en kompetenslinje, grundad på tanken att fler än en chans till utbildning under livet är en god investering både för samhälle och för individ. Både utbildnings- och arbetsmarknadspolitik bör därför utformas så att de bidrar väl till detta.

En aktiv arbetsmarknadspolitik främst grundad på att bygga humankapital, har som fokus att rusta den enskilde för arbetsmarknadens krav genom behovsorienterad träning och utbildning, andra individualiserade insatser såsom vägledning och förmedling, liksom socialt inkluderande program av olika slag.

Aktiva program används i en sådan arbetsmarknadspolitik utifrån individens behov och är generösa. Det är tre typer av traditionella program som använts i Sverige: utbildning, praktik och lönesubventioner (anställningsstöd). Om längre utbildningar bedöms vara lämpliga ska även de kunna ingå i program i arbetsmarknadspolitisk regi och med sådan finansiering.

Både krav och rättigheter ska ingå i arbetsmarknadspolitiken. Både myndighet och enskild ska leva upp till "kontraktet". Sanktioner ska tillämpas och aktiva program kan och bör användas som en metod att kontrollera arbetsvilja. Det måste dock råda god och legitim balans mellan rättigheter och skyldigheter. Den kvalitet och räckvidd som erbjuds i aktiva program måste hållas hög för att balansen ska kunna sägas vara god.

- LO anser att den aktiva arbetsmarknadspolitiken fortsatt bör utformas utifrån grundsynen att humankapital ska byggas genom aktiva program. Strävan bör vara att den aktiva politiken ska ge ett gott bidrag till strukturomvandlingen av svensk ekonomi i riktning mot ökad produktivitet.

Arbetsförmedling

Arbetsförmedlingens huvuduppgift är att matcha lediga jobb med sökande. Det kräver bland annat att verktyg finns för att rusta personer för jobbkraven. En ytterligare uppgift är att kontrollera att arbetslösa försäkrade uppfyller villkoren i a-kassan (bland annat söker jobb och kan ta jobb).

Med många som har svårt att komma in på arbetsmarknaden igen, är arbetsförmedlingens jobb mer komplicerat och inkluderar rehabiliteringsinriktade insatser med mer.

Förmedling är svårt att utvärdera. Riksrevisionen har inte lyckats beskriva effektiviteten i sin rapport från augusti 2006 och bättre utvärdering behövs, inte minst utförd av AMS egna enheter.

- LO vill ha en enhetlig statlig arbetsförmedling över hela landet och en rättssäker tillämplig av a-kassans regler. En nationell arbetsförmedling har fördelar i att vara heltäckande, att kunna ha en nationell databas över jobb, att dra nytta av kunskap om arbetsmarknaden i landet som finns inom organisationen.

En nationell arbetsförmedling kan med rätt arbetsmarknadspolitiska instrument också bidra till ökad geografisk rörlighet, vilket är mycket viktigt i Sverige. Kommunala förmedlingar har t ex drivkrafter att hålla kvar personer i kommunen.

Förmedling av jobb är ett samhällsligt uppdrag. En myndighet som gör det kan ges i uppdrag att informera om både rättigheter och skyldigheter för den som söker jobb. Det är en lämplig form. I en välfärdsstat är arbetsförmedlingen en viktig institution som bidrar till att upprätthålla generösa system. I länder utan generell välfärd och där arbetslösa inte har arbetslöshetsersättning i samma stora omfattning som i Sverige, har förmedlingen inte samma roll.

Privatisering av förmedlingsverksamhet betyder inte med automatik att de som behöver mest stöd får det. Lärdomar från långtgående privatiseringar visar att innehållet kan förändras mycket i politiken och att långtidsarbetslösa tenderar att "parkeras" i program av lägre kvalitet. Styrsystemen är helt avgörande för hur innehåll och servicenivå ska bli och därmed hur kostnadseffektiv matchningen kan göras.

- LO ser med oro på att kvaliteten i den arbetsmarknadspolitiska verksamheten riskerar att urholkas, särskilt för långtidsarbetslösa, vid en utbyggnad av privata aktörers roll.

Erfarenheter från en ökad användning av privata aktörer i andra länder är blandade, men ett genomgående drag är att utbildningsinnehållet sjunker och i vissa fall kraftigt. Den danska och holländska erfarenheten bör studeras noga för misstag ska kunna undvikas. Det finns t ex tecken på att bemanningsföretag och andra privata aktörer i Danmark inte utnyttjar sina nätverk tillräckligt väl för god effektivitet i matchningen.

Styrsystemen och regleringen vid ett ökat användande av privata aktörer är avgörande för utvecklingen av innehållet i den aktiva arbetsmarknadspolitiken. LO förutsätter därför att sådana eventuella styrsystem utreds noga av AMV eller regeringen och att förslag remitteras innan de sjösätts.

Budgetutrymmet för arbetsmarknadspolitiken och nedskärningarna

Budgeten för arbetsmarknadspolitiken (UO13) ska på utgiftssidan minska från den i vårbudgeten 2006 beräknade nivån om 71,9 miljarder kronor för år 2007 till den i budgetpropositionen för 2007 anslagna nivån om 62,5 miljarder kronor. Sammantaget handlar nedskärningarna inom utgiftsområde 13 samt besparingarna i skattekrediteringar, om ca 13 miljarder kronor enbart under 2007.

Inom den aktiva arbetsmarknadspolitiken minskas AMS förvaltningsanslag, men den största nedskärningen ligger på de aktiva programmen samt skattekrediteringar för anställningsstöden och plusjobben med flera program. Den kraftiga och snabba nedskärningen av programplatser under 2007, från 138 000 i genomsnitt per månad 2006 till 90 000 i genomsnitt 2007, kommer att drabba många arbetssökande negativt och försvaga deras möjligheter att återgå i arbete.

- LO anser att nedskärningarna i såväl a-kassa som den aktiva arbetsmarknadspolitiken är oacceptabla. Det är en politik som innebär kraftigt begränsade möjligheter för arbetslösa att få tillgång till utbildningsinsatser och andra kompetenshöjande insatser, för att möta de ökande kraven på arbetsmarknaden.
- LO anser nu - liksom i våras - att det krävs ytterligare ca 10 miljarder kronor i ökade anslag på utgiftssidan i utgiftsområde 13 under 2007 och 2008, utifrån de nivåer som redan den socialdemokratiska regeringen anslög.

Det finns behov av ökade utgifter, trots att sysselsättningen ökar. Huvudskälet är att det finns behov av aktiv arbetsmarknadspolitik med högt utbildningsinnehåll framöver, inte minst av ett ökat antal platser i yrkesutbildningar. Denna typ av program kan inte genomföras med skattekrediteringar.

För att fler långtidssjukskrivna och förtidspensionerade ska kunna få ett värdigt stöd med kvalitet vid en återgång till arbetslivet, krävs enligt vår bedömning också ökade resurser på utgiftssidan i arbetsmarknadspolitik. De stora grupper som befinner sig i aktivitetsgarantin, samt i en andra period med a-kassa, kommer också att behöva insatser i den aktiva politiken på utgiftssidan och inte enbart anställningsstöd.

Nystartsjobben kommer enligt vår bedömning enbart att träffa en mindre andel av de grupper som har subventionsbehov för att komma in på arbetsmarknaden. Många personer som exempelvis varit långvarigt arbetslösa har visat sig ha behov av betydligt högre subventionsgrad av lönekostnaderna för att kunna få anställningar.

Därutöver är läget för många nytillträdande på arbetsmarknaden sådant att de behöver aktiva program som stöd för att komma in i arbetslivet. Det gäller både invandrade och vissa ungdomar. Det stödet kommer att behöva ske i arbetsmarknadspolitik regi.

Vissa ungdomar har också behov av arbetsmarknadspolitik, särskilt av fler bra praktikplatser med utbildningsinnehåll. LO anser att en handledarpeng bör inrättas inom arbetsmarknadspolitik för att kunna öka antalet praktikplatser med kvalitet för unga.

Arbetsmarknadsutbildningar

Måluppfyllelsen är hög och programmen effektiva vad gäller den yrkesinriktade arbetsmarknadsutbildningen. Inför bristsituationer på arbetsmarknaden under 2007-08 riskerar denna utbildning att bli kraftigt underdimensionerad efter nedskärningarna i budgetpropositionen i anslagen till arbetsmarknadspolitik.

Förberedande utbildningar av olika slag måste kunna ske i arbetsmarknadspolitik regi. Den förberedande utbildningen måste under åren framöver få lösa vissa brister som egentligen kommer från utbildningssystemet.

Givet den ökande stramheten på arbetsmarknaden bör möjlighet till fler platser i yrkesinriktad arbetsmarknadsutbildning säkerställas. En expansion bör inte hindras av vare sig brist på resurser eller överdrivna krav på dem som ska få en utbildning. Genomförandeproblemen för utbildningar för vård- och omsorgsyркиen måste åtgärdas. Arbetsmarknadens parter bör vara del av lösningen i att öka utbildningarna.

- LO anser att resurserna till arbetsmarknadsutbildningar med yrkesinriktning successivt bör höjas. Medel bör säkerställas så att de kan uppgå till cirka 13 000-15 000 platser per månad i genomsnitt under 2007.

Samhall och lönebidrag

LO anser att alla människor har rätt till ett arbete. 600 000 svenskar har nedsatt arbetsförmåga och av dessa står 270 000 helt utanför arbetsmarknaden¹. Den framtida arbetsmarknadspolitiken måste därför inriktas mer på att förstärka ställningen på arbetsmarknaden för personer med olika funktionshinder.

Samhall har minskat sina platser med en tredjedel sedan 1990, trots att antalet förtidspensioneringar har ökat markant. Samhall måste reformeras och expanderas och för att detta ska vara möjligt måste subventionsgraden i form av merkostnadsersättningen sannolikt ökas.

Övergångsmålen som är satta för Samhalls verksamhet bör ses över. Nästan hälften av övergångarna kommer tillbaka som återgångar. Vid alltför stark fokusering på ett visst övergångsmål finns dessutom en risk för icke-avsedd selektering bland de anställda. Det kan leda till att många människors behov av skyddad anställning hos Samhall inte tillgodoses.

- LO håller med om Lönebidragsutredningens förslag (SOU 2003:95) om förhöjt tak för lönebidraget. För att fler ska kunna anställas via lönebidrag anser LO dessutom att taket likställs med taket i a-kassan, på förslagsvis 939 kronor under 2007, och att det därefter indexeras med löneutvecklingen.

Förslaget ovan är ännu viktigare med tanke på att en majoritet av dem som lämnar skyddad anställning hos Samhall går över till en anställning med lönebidrag. Detta förslag påverkar alltså även Samhalls verksamhet.

Idag kan arbetsgivare endast erhålla lönebidrag för nyanställda.

- LO anser att lönebidrag bör kunna ges även för redan anställda långtidssjukskrivna.

Det nya arbetsmarknadsverket (AMV)

En mer rationell och styrbar organisation kan bli följden av att en myndighetstanken genomförs den 1 januari 2008. LO är sedan 2004 positiv till en reform i den riktningen.

- LO anser att det nya AMV måste innehålla en regional och lokal organisation med fasta lekmanorgan där fackliga organisationer och arbetsgivare sitter med.
- LO anser att AMS styrelse och rådgivande nämnd bör vara kvar, med arbetsmarknadens parter på central nationell nivå representerade i båda organen.

Utformning av jobb - och utvecklingsgaranti samt ungdomsgaranti

Det viktigt att aktivitetsgarantin reformeras så att fler kan omfattas av den och att kvaliteten i de program som erbjuds kan stiga. LO har under en tid påpekat brister i garantin, samt verkat för ökade resurser till den och för en tillämpning där fler som står långt ifrån arbetsmarknaden får del av garantin.

¹ AMS & SCB (2005); Funktionshindrades situation på arbetsmarknaden 4:e kvartalet 2004

LO har även uttryckt kritik mot kvalitet och räckvidd i det kommunala ungdomsprogrammet och ungdomsgarantin. Det är i ett reformarbete viktigt att säkerställa en ökad kvalitet för ungdomar i de arbetsmarknadspolitiska program som erbjuds.

- LO vill medverka på expertnivå i de två utredningsarbeten som regeringen genomför i syfte att utforma de två nya arbetsmarknadspolitiska garantierna inför våren 2007.